

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר' **משה שניצר**
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק

כולל דחסידי סוכטשוב

כולל "סנה משה"
ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל

בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"

חומת סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה
החשובה ורודפת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

י"ז ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 879

מסכת קידושין ט"ז - כ"ב ♦ כלים כ"ד, ט' - כ"ד, ט"ו

בס"ד, י"ז אדר ב' תשע"ו

השבוע בגליון

- ♦ מדוע מינה אברהם אבינו את אליעזר כיוורשו?
- ♦ דינה של חבית ענקית שאי אפשר לטבול אותה
- ♦ מכירת חמץ, לא כלי חמץ
- ♦ הלוואה שלמה וחצי ערבות
- ♦ הסרת אצבעו המיותרת של תינוק כהן
- ♦ שימוש בכהן, באלו אופנים?

- ♦ גמ"ח הכלים של הערבי הירושלמי
- ♦ מי יורש נכרי שמת?

- ♦ תשלום על ימי מחלה
- ♦ העלאת משכורות לרמי"ם בישיבה

- ♦ פיצויים לעובד שפוטר מעבודתו
- ♦ בדרום אפריקה אין פיצויים
- ♦ יש לרחם על העובד
- ♦ פיצויים של שנה עבור שבועיים
- ♦ סמכותו של בית הדין לאכוף תשלום פיצויים
- ♦ שביתת עובדים בראי ההלכה

דבר העורך

שלח לחמך

לפני 55 שנה התפרסם בארץ ישראל סיפור מעניין, שחצה גבולות ויבשות ועשה לו כנפיים בקרב ציבורים נרחבים. הר"ר מ. וויס הי"ו, מוותיקי הקוראים, עדיין זוכר את המעשה הלו, שחרת את רישומו בנפשו, והוא ניאות לשתף בו את קוראי הגליון.

היה זה יום אפרורי ומשמים כאשר על דלת מעונו של מר ליברמן, עיתונאי אמריקני שהגיע לביקור בישראל, התדפקה גברת אלמונית. שעות מספר לפני כן, היא התקשרה אל מר ליברמן וביקשה להיפגש עמו בדחיפות.

ראה אדוני, פרשה האשה את בקשתה, אני אספר לך את חציו הראשון של הסיפור שהתרחש עמי, ואתה תשלם לי אותו. ליברמן עשה אזניו כאפרכסת, והאשה החלה לספר:

נערה צעירה הייתי כאשר פרצה מלחמת העולם השנייה. חברותי, כולן, נלקחו למקומות מהן לא שבו לעולם. גם הורי ומשפחתי הלכו לבלי שוב. בעזרת ידידה נכריה הצלחתי לרכוש תעודות מזוייפות, שבעזרתן עלה בידי להתחמק מידו הרצחנית של השטן.

כך חלפו להם חדשים רבים, עד שפעם אחת נתקלתי בקצין אס. אס. בעל עיניים חדות. הלה ביקש את תעודותי, משמש בהן, בדק שוב ושוב, והחליט כי אני משקר. את יהודיה, סינן לעברי, לא תצליחי להסתיר את זה. כל תחנוני ובקשותי נדחו על הסף, ונלקחתי על ידו לבניין הגסטאפו, שם עינו אותי קשות, לא הרפו, אבל אני התעקשתי, לא וויתרתי. ימים ארוכים חקרו אותי הרשעים, ובסופו של דבר השתחררתי.

דף 1/2 ב' אלו מעניקים להם

פיצויים לעובד שפוטר מעבודתו

בסוגייתנו מבוארת המצווה (דברים טו/ט) המוטלת על אדוניו של עבד עברי להעניק לו צאן ופירות ביד רחבה בעת שחרורו. מצווה זו נאמרה לגבי עבד עברי בלבד, לא לגבי פועל או עובד העושים מלאכה. אמנם, כתבו הפוסקים (שו"ת מנחת יצחק חלק ו' סימן קס"ז; שו"ת ציץ אליעזר חלק ז' סימן מ"ח פרק י'), כי אם מנהג המקום לפצות את העובדים עם פרישתם ממקום העבודה, מחוייב מעסיקם לנהוג כן, כפי שנפסק להלכה (שולחן ערוך הלכות פועלים סימן של"א), כי על השוכר פועל, לנהוג בו כמנהג אותו מקום.

בדרום אפריקה אין פיצויים: ברוב מדינות העולם מקובל לפצות את העובד עם פיטוריו. ישנן מדינות יוצאות מן הכלל, כגון בלגיה, בה המעביד חייב להעסיק את העובד במשך שנה מיום הודעת הפיטורין, ולאחר מכן יוצא העובד אביון וחסר כל. בדרום אפריקה, על העובד לארוז את חפציו ולעזוב מיידי את מקום העבודה עם קבלת הודעת הפיטורין, ללא קבלת פיצוי כלשהו.

יש לרחם על העובד: גם למקרים אלה התייחסו הפוסקים וקבעו, כי אף על פי שחוקי המדינה אינם מחייבים את המעביד לשלם פיצויים לעובד המפוטר, במצוות הענקה לעבד עברי לימדה אותנו התורה, כי יש לרחם על הפועל ולהתחסד עמו מעבר למגיע לו על פי הסכמי השכר, וכדברי החינוך (מצווה תפ"ב) שכתב, כי שורש מצוות הענקה לעבד עברי הוא: "למען נקנה בנפשנו מידות מעולות, יקרות וחמודות... שנרחם על מי שעבד אותנו", וגם מן הראוי "שאם שכר אחד מבני ישראל ועבדו זמן מרובה או אפילו מועט, שיעניק לו בצאתו מעמו מאשר ברכו השם".

פיצויים של שנה עבור שבועיים: הפוסקים מוסיפים, כי אף על פי שהמעביד חייב לפצות עובד שפוטר, אולם אין הוא חייב להיענות לתביעות שאינן הוגנות. לפיכך, פסק הגר"מ שטרנבוך שליט"א (תשובות והנהגות חלק ג' סימן תע"ב על פי דברי הש"ך חו"מ סימן ע"ב ס"ק ל"ה) למעביד שקיבל עובדת לשנת עבודה ופיטרה לאחר שבועיים, כי אין הוא חייב לפצות אותה כדרישתה בסכום השווה למשכורת עבור שנת עבודה, מאחר שאין זה מתקבל על הדעת שסכום הפיצויים יעלה על השכר הכולל עבור תקופת העבודה של העובד.

סמכותו של בית הדין לאכוף תשלום פיצויים: מאחר שתשלום הפיצויים במקומות בהם אין החוק או המנהג מחייב לעשות כן, הוא לפני משורת הדין, נחלקו הפוסקים, (עיין רמ"א חו"מ סימן

לעילוי נשמת איש רב פעלים רודף צדקה וצדק

ר' **אמיל אברהם טואטי** ז"ל בן הרב חיים טואטי ז"ל נלב"ע כ' תשרי תשס"ו

זוגתו עזר כנגדו רודפת שלום וטוב

מרת **פני שרה** ע"ה בת נתן סמואל ז"ל נלב"ע י' באדר תשע"ה

תנצב"ה

הונצחו ע"י בני המשפחה שיחיו

נר ה' נשמת אדם

זעילוי נשמת

מרת **לאה גרינפלד** ע"ה

ב"ר אברהם ז"ל נלב"ע י"ז באדר ב' תשמ"ט

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

זעילוי נשמת

מרת **רבקה (אריקה) יעקבסון** ע"ה

ב"ר יהודה ז"ל נלב"ע י"ט באדר תשס"ד

תנצב"ה

הונצחה ע"י בנה ידידנו הר"ר אריה ודורה יעקבסון הי"ו

י"ב סעיף ב') האם בסמכותו של בית הדין לאכוף על המעביד מתן פיצויים לפנים משורת הדין. רוב הפוסקים (פתחי תשובה שם ס"ק ו') הכריעו, כי אם המעביד הוא תלמיד חכם או אדם עשיר, יש לכופו בדברים ולאיים עליו כי אם לא יפצה את העובד, הרי הוא "עברין".

דף יז/א חלה שלש ועבד שלש אין חייב להשלים

שביתת עובדים בראי ההלכה

עבד עברי נמכר לשש שנים, שבסיומן הוא יוצא לחופשי. בסוגייתנו מבואר כי אם העבד חלה מחצית משנות עבדותו, אין הוא צריך להשלים את שנות מחלתו, אלא הוא יוצא לחירות בתום שש השנים.

תשלום על ימי מחלה: נחלקו ראשונים אם יש להשוות בין מלמדי תינוקות לעבד עברי. לדעת המרדכי (פרק השוכר את האומנין סימן שמ"ו), כפי שעבד עברי אינו מפסיד ממון בשל ימי מחלתו, כך גם מלמד תינוקות שנשכר לתקופה קצובה, רשאי לדרוש את שכרו גם עבור ימי מחלה בהם נמנע ממלאכתו. אולם, לדעת בעלי התוספות בסוגייתנו ("ד"ה חלה), בעל הבית אינו חייב לשלם למלמד עבור ימי מחלתו, שכן, הגדרתם של עבד עברי ושל עובד בשכר שונה מהותית. העבד העברי קיבל מבעליו ממון עבור **הסכמתו לשעבד את עצמו** לשש שנים, ושכרו אינו על המלאכות עצמן אותן הוא עושה אלא על שיעבודו. לכן אין לשלול ממנו שכר כנגד ימי מחלתו, שהרי גם באותם ימי מחלה הוא היה משועבד לאדונו. לעומת זאת, מלמד תינוקות מקבל את שכרו עבור **המלאכה עצמה**, ועל כן אין הוא רשאי לדרוש שכר על עבודה אותה לא ביצע.

שביתת עובדים: בימינו משמש נשק השביתה ככלי לגיטימי לשיפור תנאי העבודה, כגון: להעלאת משכורת, לקבלת תוספות סוציאליות וכדומה. האם ההלכה מתירה לשובות ממלאכה כדי לכפות על המעביד להעלות את משכורת העובדים?

הגאון רבי אליעזר יהודה ולנדנברג זצ"ל (שו"ת ציץ אליעזר חלק ב' סימן כ"ג) דן בנושא בארוכה וכתב, כי כאשר המאבק נועד להשוות את תנאי שכרם של העובדים לאלו המקובלים בשוק, או כדי לחייב את המעביד לקיים התחייבויות קודמות שאין הוא עומד בהן - מותר הדבר.

העלאת משכורת לרמי"ם בישיבה: שונה לחלוטין הוא דינם של מלמדי תורת השם, כפי שיבואר להלן. כידוע, אסור ללמד תורה שבעל פה בשכר (נדרים לז/א). אולם, נפסק להלכה (טוש"ע יו"ד סימן רמ"ו סעיף ה'), כי מותר למלמד תורה ליטול שכר כדי פרנסת ביתו, או לחילופין, לדרוש "שכר בטלה", דהיינו: סכום אותו יכול היה להשתכר אילו היה עוסק בעבודה אחרת. על כן, כתב בעל אגרות משה (שו"ת, ח"מ חלק ב' סימן נ"ט), בהתייחסו לוויכוח שפרץ בין רמי"ם למנהל ישיבה על אודות שכרם, כי עליהם לשקול היטב אם משכורתם אינה מספקת לפרנסתם, או לחילופין, אם יכולים היו להשתכר בעבודה אחרת כסכום אותו הם מבקשים ליטול מהנהלת המוסד, שאם לא כן, אין בסיס לדרישתם.

דף יז/ב הנרצע והנמכר לעובד כוכבים

גמ"ח הכלים של הערבי הירושלמי

גמ"ח כלים גדול בבעלותו של קשיש ערבי מן העיר העתיקה שבירושלים נקלע לשאלה הלכתית סבוכה שהתעוררה עם העדרותו הפתאומית של הקשיש. ההכרעה להתיר את המשך פעילותו העניפה של הגמ"ח נשאבה מסוגייתנו. תחילה נעסוק בדברי סוגייתנו, לאחר מכן נבאר דין קצר בהלכות טבילת כלים, ונשוב לעניין הגמ"ח.

מי יורש נכרי שמת? גמרתנו מביאה את דעת רבא, כי בנו של נכרי יורש אותו מדין תורה. המאירי מבאר, כי גם שאר קרובי הנכרי יורשים אותו, ולא רק בניו. אולם, בדעת הרמב"ם (הלכות נחלות פרק ו' הלכה ט') נחלקו הפוסקים. לדעת המקנה (בסוגייתנו, וכן החתם סופר חלק ב' יו"ד סימן קכ"ז), גם הרמב"ם סובר כדברי המאירי, שכל קרובי הנכרי, הקרובים והרחוקים, יורשים אותו. לעומת זאת, בעל מנחת חינוך (מצווה ת' אות ב') סובר, שבנו של הנכרי בלבד הוא היורש.

מדוע מינה אברהם אבינו את אליעזר כיוורשו? הגאון רבי אלחנן ווסרמן הי"ד, (קובץ שיעורים בבא בתרא אות שנ"ח) הביא ראיה מעניינת לדעתו של המנחת חינוך, שבנו של הנכרי בלבד הוא היורשו, מדברי אברהם אבינו אשר אמר בטרם לידת יצחק "והנה בן ביתי יורש אותי". אף על פי שהיו לאברהם אחים וקרובים, מאחר שלא היו לו בנים, לא היה מי שירשנו, ולכן אמר אברהם שודאי אליעזר יזכה בנכסיו מן ההפקר שהרי הוא מנהל את ביתו והוא הראשון שיזכה בהם.

דינה של חבית ענקית שאי אפשר לטבול אותה: כידוע, כלי מתכת וכלי זכוכית שנרכשו מנכרי טעונים טבילה. עצה מעניינת כתב בעל שולחן גבוה (או"ח סימן תנ"א), כי מי שקנה חבית ענקית מנכרי, ומאמצים אדירים כרוכים בטבילתה, יקנה אותה שנית לנכרי, ולאחר מכן ישכור או ישאל אותה ממנו, ובאופן זה הוא יהיה פטור מטבילתה (שולחן ערוך יו"ד סימן ק"כ סעיף ח'). כך גם נהג בעל גמ"ח כלים בירושלים, שהקנה את כלי הגמ"ח הגדולים לידיד ערבי בא בימים שהתגורר בעיר העתיקה, והלה שב והשאלם לו, וכך נפטרו הכלים מטבילה.

מאותו יום לא העזתי לצאת לרחוב. פני היהודים הסגירו אותי פעם אחת, ולא אביתי לסכן את עצמי פעם נוספת. איני צריכה לספר לך, מר ליברמן, את התלאות שעברו עלי. אתה וודאי מתאר לעצמך איך מרגישה בחורה יהודיה צעירה לימים, שכל משפחתה עלתה בארובות הכבשנים, והיא מסתתרת כאיילה פצועה הנרדפת על ידי כלבי צייד.

יום אחד רעבתי ללחם. היה זה לאחר תקופה ארוכה של מחסור באוכל, והרגשתי שאם לא אשיג כעת מזון, אמות. אזרתי אומץ ויצאתי העירה לנסות למצוא דבר מאכל כל שהוא.

לא עבר זמן רב ונדמה היה לי כי מצאתי את מבוקשי. ממויל, במרכזה של ערימת אשפה גדולה, היה מונח ארגז ירקות, קצת ישנים אבל ראויים לאכילה. התחלתי לחפור בערימת האשפה ולפלס את דרכי אל הירקות, כשלתע חשתי כי עוקבים אחרי. הסתובבתי במהירות לאחוריי, ולתדהמת הרבה, עמדתי מול אקדח שלוף שכוון לעברי על ידי חייל נאצי. דקה תמימה ניצבתי מולו כפואה על מקומי. אני בבגדים מוזנחים, רזה ורעבה, והוא במדים מצוחצחים נתון במגפיים מבריקות, כשהאקדח השחור לפות בידיו היציבות.

לא הוצאתי מילה מפי. החייל התבונן סביבותיו, בדק כי איש אינו שומע אותו, ושאל: האם יש לך קשר עם יהודי בשם **ליברמן**? ענית לו כי אני יודעת שלאבי היה חבר טוב, **עיתונאי**, שהתעסק בכתיבת ספרים ומאמרים, אך איני מכירה אותו ואין לי מושג איפוא הוא.

שוב השתררה דממה. החייל הרים את ראשו, כנזכר בנשכחות מימים עברו, השפיל את אקדחו וסימן לי שאברח. ניצלתי. חיי ניתנו לי במתנה בזכות אותו ליברמן, שהיה חבר של אבא שלי. אדוני! אתה הוא אותו ליברמן שבזכותו ניצלתי! אולי תוכל לומר לי מה יש לך, או מה היה לך עם אותו חייל נאצי, שנזכר בך רגע לפני שעמד לרצוח יהודיה?

קירבתי את מצחי אל החלון הקר, סיפר מר ליברמן לאחר מכן, סגרת את עיני, וניסיתי לדלות מנכחי מוחי פרט כל שהוא שיכול לקשר אותי עם נער נוצרי שהפך לחייל נאצי.

טיפות גשם קטנות זלגו היישר לכיווני ונחטבו בשמשת החלון שנרעדה קלות. הגשם החל להכות בזגוגית בעצמה, ובבת אחת נערת ממקומי. נזכרת: היו לו עיניים חומות? צלקת מעל האף? כן, את בטוחה; ובכן, הרי זה מדהים, פשוט מדהים, אספר לך את השתלשלות האירועים.

נער צעיר שישב על גדר אבן עתיקה, נעץ בי עיניים חומות. מתוכן נשקף ייאוש וסבל. התבוננתי בבגדיו חומותם, בשערו הפרוע ובפניו הרזים. הוא היה נער נטוש, ראו זאת עליו מיד. ידיו תלויות היו ברישול לצדי גופו, ומבטו התחנן ברחמים.

היה זה בגרמניה. 48 שנים לפני פרוץ המלחמה. אני נשלחתי על ידי מערכת העיתון שבה עבדתי, בארצות הברית, לכתוב סדרת מאמרים על הכפרים והעיירות הנידחים שבגרמניה. כך, מצאתי את עצמי בשעת ליל מאוחרת, משוטט בסמטאות כפר שכוו ומוזנח, מתוך רצון לחוות ולשאוף אל קרבי את הווי הכפר, את תחושות האנשים המתגוררים במקום שאיש לא שמע עליו, את רצונותיהם, אם יש להם כאלו, את דעתם על השלטון, על חייהם, ובכלל.

ואז, סמוך לחצות, כאשר אנשי הכפר נמו על יצועם זה מכבר, צעדתי בדרכי למעוני, ונתקלתי במבטו העצוב של הנער. מדוע הנך כאן? בקור, בלילה, האם אין לך בית? שאלתי אותו. כאן ביתי, ענה הנער, והצביע על ספסל שניצב בתוך כנסייה סמוכה.

חלפו עברו שנים, הקשר עם הערבי נותק ובעל הגמ"ח חשש שמא הערבי שוכב עם אבותיו זה מכבר, ולפיכך הכלים חזרו לרשותו והם טעונים טבילה, ככל כלי שנקנה מנכרי. הרה"ג ר' פנחס זביחי שליט"א אשר נשאל על כך, פסק (שו"ת עטרת פז כרך ג' חו"מ סימן י"א), כי אין חובה לטבול את הכלים, גם אם הערבי נפח את נשמתו, שכן, בניו ובנותיו ירשו את הכלים. ואף אם לא הותיר אחריו צאצאים, הרי לדעת רוב הפוסקים גם שאר קרובי הנכרי יורשים את נכסיו, וממילא הכלים עברו לרשות היורשים הנכרים ובני ירושלים רשאים להמשיך ליהנות מכלים אלו ללא חשש.

מן הראוי לציין כי בבית מדרשנו הועלתה הערה, שההיתר להקנות כלי לנכרי ועל ידי כך להפטר מחובת טבילתו, אינו פשוט כלל ועיקר, כמבואר בט"ז (ק"כ ס"ק י"ח) שאפשר להשתמש בהיתר זה, באופן זמני בלבד [כמו כן לדעת האחרונים, נחלת דוד בבא מציעא כב/ב, אור שמח הלכות גזילה ואבידה פרק י"א, המבארים כי בעלותו של אדם פוקעת מחפץ שאין לו אפשרות להשתמש בו, כדין "זוטו של ים", יש לפקפק אם אכן יורשי הערבי ירשו את הכלים, לאחר שלא ידעו על קיומם].

מכירת חמץ, לא כלי חמץ: הואיל ויש לטבול כלי שנרכש מנכרי, כתב בנו של הנודע ביהודה (שו"ת, שיבת ציון סימן י"א), כי במכירת חמץ בערב פסח יש למכור לנכרי את החמץ בלבד ולא את כלי החמץ, כדי שלאחר הפסח לא יצטרכו לטבול את הכלים שנרכשו מן הגוי.

דף יח/א בגניבתו ולא בכפילו

הלוואה שלמה וחצי ערבות

מבואר בסוגייתנו שגנב שאין באפשרותו להחזיר את הגניבה או את תמורתה לבעליה, נמכר כעבד עברי והתמורה מועברת לבעל הגניבה. אולם, אם יש בידו לשלם עבור הגניבה, אלא שאין לו די ממון לתשלום ה"כפל" שמשלם כל גנב, אינו נמכר לעבד, שנאמר "ונמכר בגניבתו ולא בכפילו".

שאלה מעניינת נידונה בספרי הפוסקים לגבי מלווה, לווה וערב.

ראובן לווה משמעון 1000 דולר, ולוי חתם ערבות על מחצית מסכום ההלוואה. בהגיע עת הפרעון, החזיר הלווה 500 דולר בלבד. עתה, יש לברר אם המלווה רשאי לתבוע מהערב את מחצית ההלוואה שלא נפרעה, או שמא יכול הערב לטעון, כי ערבותו למחצית סכום ההלוואה תמה עם השבת 500 הדולרים על ידי הלווה.

בעל עמק משפט (חלק ב' סימן כ"ז), דן בנושא וכתב, כי לכאורה ניתן להוכיח מסוגייתנו שהערב פטור מתשלום. בגמרתנו מבואר, שגנב אינו נמכר לעבד אם יש בידו לשלם את קרן הגניבה. והנה, מדוע לא נשים בפי הגנב טענה חכמה שתשלח את הגנב לשש שנות עבדות וכך יזכה הנגנב גם בסכום הכפל? הגנב יכול לטעון שהסכום ששילם לו הגנב היה עבור הכפל, ואילו עבור הקרן הוא עדיין לא קיבל מאומה, ואז אין מניעה למכור את הגנב לעבד? הרי לנו, שאדם שמקבל ממון עבור חוב, אינו רשאי לקבוע עבור איזה חלק מן החוב הוא קיבל את הממון. לפיכך, גם המלווה, אינו יכול לטעון כי טרם נפרעה מחצית מן ההלוואה שבגינה התקבלה הערבות.

אולם, ככל שסברה זו יפה ומרהיבה, כך גם יפה החילוק בין שני המקרים, שכן, מבואר במנחת חינוך (מצוה מ"ב אות ב'), כי מהותו של תשלום ה"כפל", היא **תוספת תשלום** לאחר החזרת הקרן. לפיכך, לעולם אין הנגנב יכול לטעון שהוא קיבל את התוספת לפני הקרן, ושוב אין הוכחה מסוגייתנו לבעיית הערב... בעל עמק משפט מספר, כי התחבט בשאלה זו זמן רב, עד שהתגלגלה לידי תשובתו של בעל שו"ת יד רמ"ה העוסק בשאלה זו (חו"מ סימן י"ז) שהכריע, כי המלווה אינו רשאי לתבוע ממון מהערב, שכן, מאחר שהחוב כולו יחידה אחת הוא, אין באפשרותו ליצור חלוקה מלאכותית ולקבוע כי חצי מסויים בלבד נפרע. לפיכך, תוקף הערבות פג ברגע שמחצית החוב שולם.

דף יט/א אם כן מצינו אישות לקטן

כיצד התחתן אחיו של בעל נודע ביהודה?

בסוגייתנו מבואר שאין אפשרות שקטן יהיה בעל, פרט למיבם את אשת אחיו בעודו קטן, לפי שקטן שקידש אין קידושו חלים, וכן נפסק להלכה (שולחן ערוך אה"ע סימן מ"ג סעיף א'). והנה, לגבי מקח וממכר מביא הטור (חו"מ סימן ר"ה) את דעת הרמב"ם, שקטן שמלאו לו י"ב שנה, יש בו דעת לקנות ולהקנות ועל כן קנייניו חלים. בעל נודע ביהודה (מהד"ת אה"ע סימן נ"ד) מבאר, שלמרות שגם מעשה הקידושין הוא מעשה קניין, ולפיכך לכאורה, כפי שקנייניו הקטן חלים גם קידושו צריכים היו לחול, מכל מקום דברי סוגייתנו עומדים כחומה בצורה בפני כל נסיון לומר שקידושו קטן יחולו.

עם זאת, הוא מסיק, שהואיל ומעשיו וקנייניו של הקטן חלים, רשאי הקטן לקדש אשה על דעת שהקידושין יחולו כאשר הוא יהיה גדול, ובאופן זה אין כל מניעה, שכן, קניין הקידושין של הקטן - בר תוקף, ואילו חלותו אינה אלא לכשיגדיל, אכן, בעל נודע ביהודה מעיד, כי אחיו גיסו התחתנו בעודם קטנים, ולא עלה על דעת איש להורות להם לערוך קידושין נוספים לאחר שהגדילו. אמנם, רבים הפוסקים שחולקים על כך וסוברים, כי מעשה קידושין מעין זה אינו חל כלל, שכן, באופן זה יש חיסרון של דבר שלא בא לעולם, שהרי בהיותו קטן אינו יכול לקדש, ואם כן אינו יכול לעשות

רחמי נכמרו על הנער האומלל. בלא אומר ודברים, הובלתי אותו למעוני, האכלתי אותו במיטב המאכלים שהיו עמי, הצעתי לפניו מיטה ושמיכה לשינת הלילה, ובבוקר, טרם נפרדנו, הענקתי לו בגדים; מכנסיים, חולצות, גרביים, הכל, כל מה שכן אנוש זקוק לו. הנער לחץ את ידי בחום וביקש לדעת את שמי. ליברמן, אמרתי לו, הוא גם ביקש לדעת במה אני עוסק והשבתי לו כי אני עיתונאי העוסק בכתיבת ספרים ומאמרים. הנער עמד על סף מעוני, וכשדמעות זולגות מעיניו הניח את ידו על לוח לבו ולחש: **"אדוני, אני מבטיח לך, אם אי פעם אתקל באדם קרוב אליך, אסייע לו. היה שלום אדם טוב"**.

ר' מ. וייס נשען לאחור על מסעד הכסא ואומר בהתרגשות, באותו מר ליברמן התקיים שלח לחמך על פני המים. הוא זכה להציל נפש יהודיה וזכות כבירה זו התגלגלה לידיי על ידי מעשה טוב שהוא עשה שנים הרבה לפני כן.

כאשר יהודי עושה מעשה טוב, אף אם אין הוא רואה מיידית את התוצאות החיוביות שנגרמו בשל המעשה הטוב, עליו לדעת, כי כפי שאדם הזורק אבן למרחקים, גם אם יארך זמן רב, בסופו של דבר היא תחזור אל הקרקע, כך גם מעשה טוב שעושה אדם, בסופו של דבר, הרי הוא מיטיב עם עצמו ועם זולתו.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף כ/א לא באת לידו עד...

שש דרגות

שש דרגות יש כאן, כנגד שש שנים שבין שמטיה לשמטיה. על ידי כך בין שבעון פירות שביעית אירע לו כן, ובשמטיה הבאה כבר ישוב למוטב... (עיון יעקב, ערכין ל/א).

דף כ/א אלא נעשית לו כהיתר

הותר, חלילה, הקשר

ולמה לא אמר רב הונא בפירוש "נעשית לו כהיתר"?

כך פירש בעל אבני נזר:

האדם קשור בהקב"ה: משעבר עבירה הותר הקשר, רחמנא ליצלן, מבחינה מסויימת. הותרה לו, חלילה... (שם משמואל, שבת תשובה תרע"ג).

דף כ/א ב דלא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע

בגלל ההיתר נסתלק היצר הרע

פירש הרבי רבי השיל: דרכו של היצר להסית אדם להתייר את האסור. כאן, שהתיתרה תורה, כבר אין היצר הרע מסית...

זוהי כוונת התורה בהיתר יפת תואר... (קהלת משה).

דף כב/ב און ששמעה קולי על הר סיני

זמן העונש

ולמה לא ירצע מיד כשנמכר?

אין עונשים אדם פעמיים: המכירה היא גופה עונש ואין להוסיף עליה. רק כאשר הוא חפץ להוסיף עליו עבדות מרצונו הטוב ללא תמורה, או אז יענש כראוי לו... (כלי יקר).

מעשה שאין הוא ראוי לעשותו כעת (עיין אבני מילואים סימן מ"ג ס"ק א; פסקי הלכות פרק ד' הלכה ז', שער המלך הלכות מכירה פרק כ"ב הלכה י"ט משנה למלך הלכות אישות פרק ד' הלכה ז', ערוך השולחן סימן ל"ז סעיף ד'). [יש לציין כי דברי נודע ביהודה מבוססים על גירסת הטור ברמב"ם. אמנם, כתב בית יוסף כי "ספר מוטעה נזדמן לרבינו", וגם לדעת הרמב"ם, קידושי קטן אינם כלום].

דף כא/ב ויעשה בעל מום

הסרת אצבעו המיותרת של תינוק כהן

כאשר עבד עברי מבקש להמשיך לעבוד את אדוניו גם לאחר שש השנים שנקצבו בתורה לעבודתו, על אדוניו לרצוע את אדונו במרצע, ובכך נכנסת לתוקף תקופת עבודתו הנוספת של העבד. בסוגייתנו מבואר, כי אלמלא דרשה מיוחדת של פסוק בתורה, אפשר היה לרצוע גם את אדונו של עבד שהוא כהן, אף על פי שרציעת אדונו גורמת לו מום הפוסלו מעבודה בבית המקדש. **לפני יותר ממאה וחמישים שנה** נולד לכהן תינוק בעל שש אצבעות. האצבע השישית שצמחה על האגודל נראתה כאצבע רגילה, וכמבואר בגמרא (בכורות מה/ב), במקרה זה אין התינוק נחשב כבעל מום, והוא כשר לעבודת בית המקדש לכשיגדל.

ביום מן הימים הגיע לעירו של התינוק רופא שהתמחה בהסרת מומים וגידולים, ולאחר שבדקו טען שהוא מסוגל להסירה ממקומה לצמיתות. אולם האב שהיה יהודי ירא שמים חשש שמא אסור לעשות כן, שהרי כהן שנחסר אבר מגופו נחשב כבעל מום, ויש לדעת אם רשאי האב להורות לרופא שיעשה את בנו לכהן בעל מום.

השואל אשר הפנה את השאלה אל בעל שואל ומשיב, העלה בדבריו כי לכאורה אין כל איסור לעשות כהן לבעל מום, שהרי מפורש בסוגייתנו, כי אלמלא דרשה המיוחדת של התורה, רשאי היה אדוניו של עבד כהן לרצוע את אדונו, אף על פי שברציעה זו הוא גורם לעבד להיות בעל מום. אולם בעל שואל ומשיב (מהדורה א' חלק ג' סימן ט"ז) דחה ראייה זו מדברי רש"י בסוגייתנו (ד"ה ויעשה בעל מום), הכותב: "והלא **רציעה מצווה היא**". כלומר: רק משום שמצווה על האדון לרצוע את אדונו העבד רשאי הוא לעשותו בעל מום, אולם כאשר אין זו מצווה, אסור לעשות כן.

אף על פי כן הכריע בעל שואל ומשיב, כי האב רשאי להורות לרופא להסיר את האצבע הנוספת, שכן, מאחר שבעוונותינו הרבים אין בית המקדש קיים והכהנים אינם יכולים לעבוד בעבודת הקודש, אין איסור להטיל מום בכהן, כיוון שהכהנים החיים בימינו מעולם לא נכנסו לקדושתם באופן מעשי, והטלת מום בהם אינה נחשבת כהורדתם מקדושתם. כהוכחה לדבריו הוא מציין, כי הרא"ש והרמב"ן אינם מזכירים את הלכות מומי הכהנים כלל, הרי לנו שעניין זה אינו שייך בימינו.

דף כב/ב אמן ששמעה

רק האוזן שמעה

הכוונה היא שהאוזן שמעה לבדה, אך לשאר האיברים, דהיינו לכלל מעשה, לא הגיע הדבר... (הר צבי, משפטים).

לעילוי נשמת

הר"ר **יהודה זאב קוטלייר** ז"ל

ב"ר יעקב ז"ל

נלב"ע י"ז באדר ב' תשס"ג

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הרה"צ ר' **יעקב מרדכי מרקוביץ** ז"ל

ב"ר יצחק ז"ל נלב"ע ח"י באדר ב' תשכ"ז

תנצב"ה

הונצח ע"י בנו ידידינו הר"ר **צבי מרקוביץ** ומשפ' שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **שלמה לוי** ז"ל בן לוי ז"ל

ובנו **יאיר לוי** ב"ר שלמה ז"ל

נלב"ע י"ט באדר תשע"ב

תנצב"ה

הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

חוויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר בכל יום משנה אחת הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם!

חייג עכשיו: *3029

או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il

